

การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
DEVELOPMENT OF DESIRED CHARACTERISTICS OF TEACHERS
IN BASIC SCHOOLS ON HIGH AREAS AND WILDERNESS

ณชานันท์ ประเสริฐสุข¹
Nachanan Prasertsuk

ทัสนะ ศรีปิตตา²
Tussana Siputta

Received Date: 29 March 2024

Revised Date: 21 July 2024

Accepted Date: 24 July 2024

บทความวิจัย

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ 1) ศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยการสังเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ผู้ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี จำนวน 5 คน และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา 2) สร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 9 คน โดยการเลือกแบบเจาะจง วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา 3) ประเมินความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ของรูปแบบ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 297 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้ตารางของเครจซ์และมอร์แกน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัย พบว่า

1. รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ดังนี้ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู 4) วิธีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู 5) คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู
2. ผลประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบอยู่ในระดับมากที่สุด

คำสำคัญ: คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู, สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน, พื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

¹ นักศึกษาหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร,
Student in Master of Education Program in Thai Language, Faculty of Education, Naresuan University.
Email: wasitas66@nu.ac.th

² รองศาสตราจารย์ ดร. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, Assoc. Prof. Ph.D., Faculty of Education, Naresuan University.

Abstract

This research aimed to (1) study the desirable characteristics and the guidelines for developing the desirable characteristics of teachers in basic education schools located in remote highland areas; (2) develop and validate a model for enhancing these desirable characteristics; and (3) evaluate the model's feasibility and usefulness. For the first objective, data were obtained through document synthesis, semi-structure interviews with five best practitioners, and five experts selected via purposive sampling. These data were analyzed through content analysis. For the second objective, nine experts were purposively selected to validate the proposed model. Content analysis was used to analyze the data. For the third objective, a total of 297 school administrators from highland basic education schools were sampled based on Krejcie and Morgan's sample size determination table. Quantitative data were analyzed using descriptive statistics, including percentage, mean, and standard deviation.

The findings revealed that the developed model for enhancing desirable teacher characteristics in remote highland basic education institutions comprised five key components: (1) model principles, (2) model objectives, (3) development processes, (4) development methods, and (5) desirable teacher characteristics. The overall evaluation indicated that the model's feasibility and usefulness were rated at the highest level.

Keywords: desirable characteristics of teachers, basic education schools, remote highland areas

บทนำ

การศึกษามุ่งพัฒนาคนให้เกิดความสมดุลทั้งด้านจิตใจ อารมณ์และสังคม ทั้งในระดับความคิด ค่านิยม พฤติกรรมให้สอดคล้องกับความมุ่งหมาย ดังระบุในมาตรา 6 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ คือ การพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม โดยมีโรงเรียน เป็นสถาบันที่ให้การศึกษและเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ซึ่งเกิดขึ้นกับความต้องการของสังคม รับใช้สังคมและบริการสังคมชุมชน

ครูเป็นผู้มีภารกิจสำคัญในการพัฒนาเด็กให้มีคุณภาพเพื่อเป็นกำลังหลักในการพัฒนาประเทศ ในอนาคต สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) ได้กล่าวถึงวิชาชีพครูว่า “วิชาชีพครูถือเป็นวิชาชีพชั้นสูง เป็นวิชาชีพที่ใช้วิธีการแห่งปัญญา และมีลักษณะเฉพาะด้านการให้บริการแก่สังคมที่ต่างจากวิชาชีพอื่น ต้องผ่านการศึกษอบรมในสถาบันการศึกษามาอย่างดี และมีการกำหนดมาตรฐานจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพเพื่อควบคุมความประพฤติมาตรฐาน และคุณภาพในการประกอบวิชาชีพ มีเอกลักษณ์และเสรีภาพทางวิชาชีพที่จะแสดงความคิดเห็นอันเป็น คุณประโยชน์ต่อสังคมและประเทศชาติ “ครู” นับเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษาเป็นด้านหน้าในการพัฒนาคุณภาพประชากรของชาติให้มีศักยภาพมีความสามารถในการแข่งขันในเวทีนานาชาติ” จึงส่งผลให้การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา จึงเป็นกิจกรรมหนึ่งที่สำคัญต่อการพัฒนาการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

การพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษาได้กำหนดไว้ในกฎหมายการจัดทำแผนและยุทธศาสตร์ การพัฒนาทางการศึกษาต่าง ๆ ดังจะเห็นได้จากการดำเนินงานด้านพัฒนาครูในปัจจุบันที่มีหลายหน่วยงานที่ดำเนินการ ทั้งการพัฒนาโดยหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและควบคุมมาตรฐานวิชาชีพครู สถาบันอุดมศึกษา และหน่วยงานภาคเอกชนซึ่งเนื้อหาสาระของการฝึกอบรมจะแตกต่างกันไปตามภารกิจของหน่วยงานจัดฝึกอบรม อาทิ การอบรมเพื่อให้ความรู้ครูในด้านการพัฒนาการเรียนการสอน การจัดทำผลงานเพื่อเลื่อนวิทยฐานะและความก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งหากมองในภาพรวมจะพบว่า การมีหน่วยงานที่ดำเนินการพัฒนาครูในหลายภาคส่วนและแต่ละภาคส่วนก็ดำเนินการพัฒนาครูไปตามภารกิจของหน่วยงานนั้น ๆ ซึ่งการพัฒนาครูดังกล่าวยังไม่ตอบสนองต่อความต้องการและความแตกต่างของผู้เรียนในพื้นที่อย่างแท้จริง

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในฐานะหน่วยงานหลักในการขับเคลื่อนการจัด การศึกษาขั้นพื้นฐานได้กำหนดวิสัยทัศน์ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2566 ได้แก่ “สร้างคุณภาพผู้เรียนสู่สังคมอนาคตอย่างยั่งยืน” โดยมีพันธกิจที่สำคัญสอดคล้องกับการพัฒนาผู้เรียนและโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลักษณะพิเศษ คือ จัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงของมนุษย์ พัฒนาสถานศึกษาให้มีความปลอดภัยกับผู้เรียนและสร้างโอกาส ความเสมอภาค ลดความเหลื่อมล้ำให้ผู้เรียนทุกคนได้รับบริการทางการศึกษาอย่างทั่วถึงและเท่าเทียม การจัดการศึกษาสำหรับเด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ลักษณะพิเศษ (พื้นที่ภูเขาสูง ในถิ่นทุรกันดารและพื้นที่เกาะ) เป็นการสร้างโอกาส ความเสมอภาค และลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษาให้ประชากรวัยเรียนในพื้นที่ที่ได้รับการศึกษาในรูปแบบที่หลากหลาย เหมาะสมกับบริบท ซึ่งเป็นตามบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติและยังสอดคล้อง กับปฏิญญาสากลขององค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิทธิเด็กที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคน โดยเฉพาะ ในกลุ่มเด็กด้อยโอกาสอีกด้วย แต่เนื่องจากการจัดการศึกษาที่ผ่านมา เด็กด้อยโอกาสในพื้นที่ลักษณะพิเศษ (พื้นที่ภูเขาสูงในถิ่นทุรกันดารและพื้นที่เกาะ) มีความยุ่งยาก เนื่องจากประสบปัญหาการคมนาคม ที่ยากลำบาก นักเรียนจำนวนหนึ่งมีภูมิลำเนาตั้งอยู่ห่างไกลจากโรงเรียนไม่สามารถเดินทางไป – กลับ ในวันเดียว ได้การเข้าถึงบริการทางการศึกษาเป็นไปได้ยาก ส่วนใหญ่จะอยู่ในพื้นที่ภูเขาสูงในถิ่นทุรกันดาร พื้นที่เกาะ พื้นที่ห่างไกล หรือตามแนวตะเข็บชายแดนมีความแตกต่างทั้งด้านภาษา ขนบธรรมเนียมประเพณี และความหลากหลายทางวัฒนธรรมครอบครัว มีฐานะยากจน จำเป็นต้องดิ้นรนกับการหาเลี้ยงชีพมากกว่าการส่งเสริมให้บุตรหลานได้รับการศึกษา จึงส่งผลให้โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลักษณะพิเศษประสบปัญหา ที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการจัดการศึกษาในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านบุคลากรที่เป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนคุณภาพการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2566)

สภาพปัญหาด้านบุคลากรในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลักษณะพิเศษนั้นมีหลายประการ อาทิขาดบุคลากรสายผู้สอนที่มีความรู้เฉพาะด้าน ครูไม่มีความรู้ภาษาถิ่น ขาดทักษะการสอนภาษาถิ่น รวมทั้งมีปัญหากลือสารกับนักเรียนจากประเทศเพื่อนบ้าน เนื่องจากครูส่วนใหญ่ไม่ใช่คนในพื้นที่ จึงขาดรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเด็กในชุมชน นอกจากนี้ยังขาดแคลนบุคลากรสนับสนุนด้านการสอนและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ ซึ่งหลักเกณฑ์ของคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ในการกำหนดจำนวนครูไม่เหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานจริงและครูสอนไม่ตรงตามวุฒิ

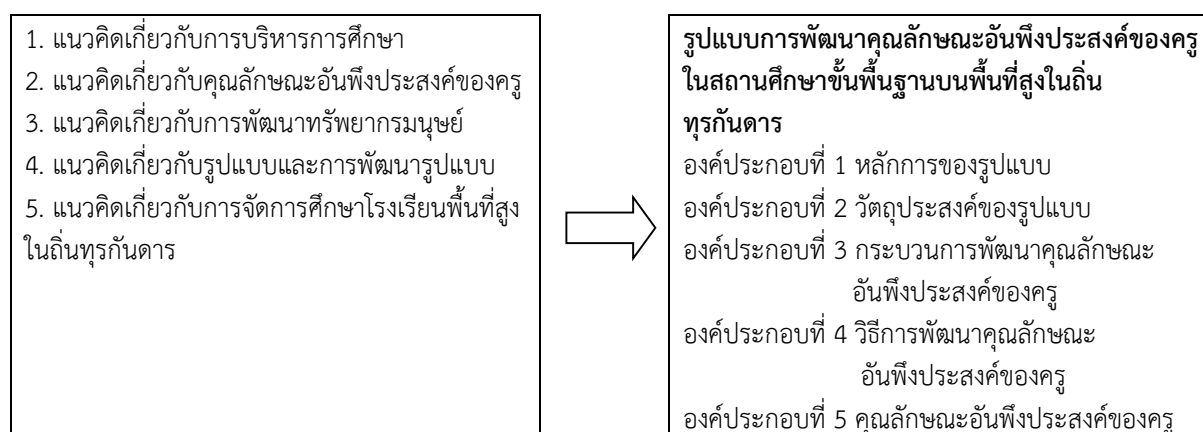
การศึกษาและความถนัด รวมทั้งครูไม่มีประสบการณ์ เพราะส่วนใหญ่เป็นครูบรรจุใหม่ส่งผลให้เด็กนักเรียนต้องเจอครูใหม่ตลอดเวลา ทำให้ไม่เกิดความต่อเนื่องในการเรียนรู้ (วิทยา จันทรศิลา, 2561)

จากปัญหาที่ได้กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารเพื่อใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาและส่งเสริมให้ครูมีคุณลักษณะสำคัญจำเป็นต่อการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดการจัดการศึกษาที่มีคุณภาพ มีประสิทธิผลการปฏิบัติงานและสร้างผลลัพธ์การจัดการศึกษาได้ตามเป้าหมายของชาติอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
2. เพื่อสร้างและตรวจสอบรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
3. เพื่อประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ภาพ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัย เรื่อง การพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร เป็นการวิจัยและพัฒนา (Research Development) ผู้วิจัยดำเนินการวิจัย แบ่งเป็น 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ผู้วิจัยแบ่งเป็น 3 ขั้นตอนย่อย ดังนี้

ขั้นที่ 1.1 การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยการสังเคราะห์เอกสาร

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูล ได้แก่ การบริหารสถานศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูและการจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยการศึกษา หลักการ แนวคิดและสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องเพื่อกำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย

เครื่องมือใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

ลักษณะของเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล เป็นแบบบันทึกข้อมูลตามประเด็นของกรอบการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูล โดยการวิเคราะห์เอกสารรวบรวมข้อมูลโดยทำการศึกษาจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วทำการบันทึกข้อมูลลงตารางการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นที่ 1.2 การศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยการสัมภาษณ์ผู้ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารและได้รับรางวัลจากมูลนิธิรางวัลสมเด็จพระเจ้าฟ้ามหจักรี จำนวน 5 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สัมภาษณ์ผู้ที่มีแนวปฏิบัติที่ดีพร้อมบันทึกภาพและเสียงการสัมภาษณ์

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นที่ 1.3 การศึกษาแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารโดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้บริหารการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษาที่รับผิดชอบระดับนโยบายมีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษาในสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 5 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection)

เครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล

แบบสัมภาษณ์แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยมีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview) แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้สัมภาษณ์ และตอนที่ 2 แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิพร้อมบันทึกภาพและเสียงการสัมภาษณ์ตามวัน เวลา และสถานที่ที่นัดหมาย

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของครูในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ผู้วิจัยแบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นที่ 2.1 การยกร่างรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่น
ทุรกันดาร

ผู้วิจัยนำผลการศึกษาที่ได้จากการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารในขั้นตอนที่ 1 มายกร่างรูปแบบการพัฒนา
คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารเสนออาจารย์ที่ปรึกษาเพื่อพิจารณาและ
ปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะของอาจารย์ที่ปรึกษา

ขั้นที่ 2.2 การตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการศึกษา ในสถานศึกษาบนพื้นที่
สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 9 คน ได้มาด้วยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Selection) ประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอนใน
สถาบันอุดมศึกษา จำนวน 3 คน ผู้บริหารการศึกษา จำนวน 3 คน
และผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 3 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ ประเด็นการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ
แบ่งออกเป็น 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ประเด็นการสนทนากลุ่มเพื่อตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะ
ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารและตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

การเก็บรวบรวมข้อมูล

จัดสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผ่านระบบออนไลน์ (Microsoft Teams)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยปรับปรุงแก้ไขตามฉันทามติของผู้ทรงคุณวุฒิ

ขั้นตอนที่ 3 การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของครูใน
สถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ผู้วิจัยดำเนินการดังนี้

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 1,343 คน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 302 คน กำหนดกลุ่มตัวอย่างโดยใช้
ตารางเครซีและมอร์แกน (Krejcie, & Morgan) สุ่มกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสอบถามการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์
ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพของ
ผู้ตอบแบบสอบถาม มีลักษณะเป็นแบบตรวจรายการ (Check list) ตอนที่ 2 การประเมินความเป็นไปได้และความเป็น
ประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
มีลักษณะเป็นแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ และตอนที่ 3 ข้อเสนอแนะ มีลักษณะเป็นปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยตนเองและบางส่วนเก็บรวบรวมข้อมูลผ่านระบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์โดย Google forms
ได้รับข้อมูลคืน 297 ฉบับ คิดเป็นร้อยละ 98.34

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลด้วยคำร้อยละ ข้อมูลเกี่ยวกับการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร วิเคราะห์ด้วยค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และข้อมูลเกี่ยวกับข้อเสนอแนะ วิเคราะห์ด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาคุณลักษณะอันพึงประสงค์และแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร โดยการสังเคราะห์เอกสาร สัมภาษณ์ผู้ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิพบว่า คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารจากการสังเคราะห์เอกสารและสัมภาษณ์ผู้ที่มีแนวปฏิบัติที่ดี ประกอบด้วย 5 ด้าน ดังนี้ ด้านที่ 1. ด้านวุฒิภาวะความเป็นครู ประกอบด้วย 6 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) มีจิตวิญญาณความเป็นครู 2) มีทัศนคติที่ดีต่อวิชาชีพครู 3) รัก เมตตาผู้เรียนอย่างจริงใจ 4) เข้าใจ ยอมรับและเคารพความแตกต่างระหว่างบุคคล 5) ปฏิบัติหน้าที่อย่างเป็นธรรม 6) อุทิศตนในการปฏิบัติหน้าที่ครู ด้านที่ 2. ด้านบุคลิกภาพ ประกอบด้วย 6 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้ 2) มีความรับผิดชอบ 3) มีรอบความคิดแบบเติบโต 4) ความเป็นกัลยาณมิตร 5) มองโลกในแง่ดี 6) มีความซื่อสัตย์สุจริต ด้านที่ 3. ด้านความรู้ ประกอบด้วย 3 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) มีความรู้ในวิชาที่สอน 2) มีความรู้เกี่ยวกับท้องถิ่น (ความเชื่อ ภาษา ประเพณี) 3) สามารถสื่อสารด้วยภาษาราชการและภาษาท้องถิ่นได้ ด้านที่ 4. ด้านการจัดการเรียนการสอน ประกอบด้วย 5 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) เตรียมการสอน 2) จัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 3) สอนทั้งในด้านความรู้และทักษะชีวิต 4) วัดและประเมินผลตามสภาพจริง 5) ใช้สื่อการเรียนการสอนที่ใกล้ตัวผู้เรียน 6) มีปฏิสัมพันธ์เชิงบวกกับผู้เรียน และด้านที่ 5. ด้านการใช้ชีวิต ประกอบด้วย 6 คุณลักษณะ ได้แก่ 1) เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้เรียนและชุมชน 2) มีความพอเพียง 3) มีทักษะชีวิต 4) ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี 5) มีภาวะผู้นำ 6) มีทักษะนักพัฒนาสังคม จากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู องค์ประกอบที่ 4 วิธีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู และองค์ประกอบที่ 5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู

2. ผลการสร้างและตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารโดยการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ผู้ทรงคุณวุฒิ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จำนวน 9 คน พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารมีความเหมาะสมและปรับปรุงแก้ไขรายละเอียดตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิได้ รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู องค์ประกอบที่ 4 วิธีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู และองค์ประกอบที่ 5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู แสดงได้ดังภาพ 2

ภาพ 2 รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
บนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

3. ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของครูในสถานศึกษา
ขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

**ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเป็นไปได้ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะ
อันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร**

รายการประเมิน	M	S	ระดับ
องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ	4.86	0.20	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.78	0.30	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของครู	4.62	0.35	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 4 วิธีการพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของครู	4.75	0.22	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู	4.79	0.22	มากที่สุด
รวม	4.78	0.20	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 พบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้ในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.78 องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู ค่าเฉลี่ย 4.79 รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ ค่าเฉลี่ย 4.78 และองค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู ค่าเฉลี่ย 4.62

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

รายการประเมิน	M	S	ระดับ
องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ	4.87	0.19	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ	4.79	0.30	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู	4.63	0.35	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 4 วิธีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู	4.76	0.22	มากที่สุด
องค์ประกอบที่ 5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู	4.80	0.21	มากที่สุด
รวม	4.77	0.19	มากที่สุด

จากตารางที่ 2 พบว่า ผลการประเมินความมีความเป็นประโยชน์ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด ค่าเฉลี่ย 4.77 องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ ค่าเฉลี่ย 4.87 รองลงมาได้แก่ องค์ประกอบที่ 5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู ค่าเฉลี่ย 4.80 องค์ประกอบที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด คือ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู ค่าเฉลี่ย 4.63

อภิปรายผลการวิจัย

จากการสรุปผลการวิจัยมีประเด็นสำคัญที่ผู้วิจัยนำมาอภิปรายผลเพิ่มเติม ดังนี้

1. ผลการสร้างและการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร พบว่า รูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู องค์ประกอบที่ 4 วิธีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู และองค์ประกอบที่ 5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู และผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูง ในถิ่นทุรกันดาร จากผู้ทรงคุณวุฒิในภาพรวม พบว่า มีความเหมาะสม ทั้งนี้เนื่องมาจากองค์ประกอบดังกล่าวมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันเป็นระบบอย่างต่อเนื่อง ดังนี้

1.1 องค์ประกอบที่ 1 หลักการของรูปแบบ เป็นแนวคิดพื้นฐานในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 5 หลักการ ได้แก่ 1. หลักการมีส่วนร่วม 2. หลักการความเสมอภาค 3. หลักการพัฒนาศักยภาพคน 4. หลักการ เชิงระบบ และ 5. หลักการพัฒนาคุณลักษณะครูที่ตอบสนองในระดับนโยบายและบริบทพื้นที่ ทั้งนี้เนื่องจากจากผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเกี่ยวกับการสร้างและพัฒนารูปแบบซึ่งพบว่า หลักการของรูปแบบนั้นเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไปตามวัตถุประสงค์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของสมาน อัสวภูมิ (2550) ,ธีระ รุญเจริญ (2550) และชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์ (2561) ที่ได้กล่าวถึงองค์ประกอบของรูปแบบไว้ว่า รูปแบบที่ดีนั้นควรมีหลักการของรูปแบบเป็นองค์ประกอบสำคัญของรูปแบบซึ่งอาศัยทฤษฎี หลักการ ปรัชญาหรือแนวคิดพื้นฐาน เพื่อให้การดำเนินงานของรูปแบบเป็นไป

ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ โดยหลักการในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารทั้ง 5 หลักการนี้ใช้หลักการการบริหารการศึกษาและการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักการมีส่วนร่วม ซึ่งการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์นั้นมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยการมีส่วนร่วมของทุกคน ทุกฝ่ายร่วมกัน กำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู นอกจากนี้หลักการความเสมอภาคยังช่วยให้การพัฒนาครูเป็นไปอย่างเท่าเทียมสร้างเสริมความไว้วางใจและทัศนคติที่ดีในการพัฒนาตนเองของครูผู้ได้รับการพัฒนาอีกด้วย สำหรับหลักการพัฒนาบุคคลถึงสมรรถนะนั้น เป็นกลยุทธ์หนึ่งของการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่สำคัญเป็นอย่างมากเพราะมีส่วนช่วยให้สามารถคัดเลือกหรือจำแนกบุคคลได้อย่างชัดเจนจากการกำหนดสมรรถนะหรือคุณลักษณะที่ต้องการโดยการวิเคราะห์จากงานในหน้าที่ที่สอดคล้องกับตำแหน่งและจะนำไปสู่การกำหนดหลักสูตรการพัฒนา กระบวนการพัฒนา วิธีการพัฒนาและการวัดประเมินผลที่ชัดเจน ครอบคลุมตามคุณลักษณะอันพึงประสงค์ที่กำหนดไว้ หลักการเชิงระบบ เป็นหลักการที่ช่วยให้การดำเนินการเป็นไปอย่างต่อเนื่องเชื่อมโยงกันสอดคล้องกัน นอกจากนี้หลักการพัฒนาคุณลักษณะครูที่ตอบสนองในระดับนโยบายและบริบทพื้นที่ซึ่งถือว่าเป็นหลักการที่มุ่งพัฒนาคุณลักษณะของครูที่คำนึงถึงนโยบายของกระทรวงศึกษาธิการที่กำหนด การพัฒนาครูสำหรับปี 2565-2566 ประเมินวิทยฐานะแนวใหม่ Performance Appraisal (PA) และบริบทของพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารที่มีความซับซ้อน แตกต่างจากพื้นที่ปกติทั่วไป ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา ฮวดศรี (2566) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า ประกอบด้วยรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ ประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ปัจจัยสนับสนุน 4) กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู 5) วิธีการพัฒนาสมรรถนะครู

1.2 องค์ประกอบที่ 2 วัตถุประสงค์ของรูปแบบ เป็นความคาดหวังคุณลักษณะ คุณสมบัติที่ต้องการให้เกิดขึ้นกับครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการจัดการศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ประกอบด้วย 1) เพื่อพัฒนาครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารมีคุณลักษณะตามมาตรฐานวิชาชีพครูที่คุรุสภากำหนด 2) เพื่อพัฒนาครู ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารให้มีคุณลักษณะสอดคล้องความต้องการของบริบทของพื้นที่ และ 3) เพื่อพัฒนาครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารให้มีศักยภาพสูง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากสภาพปัญหาด้านบุคลากรในโรงเรียนที่ตั้งอยู่ในพื้นที่ลักษณะพิเศษ ที่ครูผู้สอนไม่เพียงพอ ครูไม่ครบชั้น ขาดบุคลากรสายผู้สอนที่มีความรู้เฉพาะด้าน ครูและผู้บริหารสถานศึกษาย้ายบ่อย ครูไม่มีความรู้ภาษาถิ่น ขาดทักษะการสอนภาษาถิ่น รวมทั้งมีปัญหาการสื่อสารกับนักเรียนจากประเทศเพื่อนบ้าน ดังนั้น เมื่อครูส่วนใหญ่ได้เป็นคนในพื้นที่ ส่งผลทำให้ครูขาดรูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับเด็กในชุมชน ครูไม่มั่นใจในวิธีการปรับหลักสูตรให้เหมาะสมและการนำหลักสูตรไปใช้ ขาดแคลนบุคลากรสนับสนุนด้านการสอนและเจ้าหน้าที่อื่น ๆ หลักเกณฑ์ของคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ในการกำหนดจำนวนครูไม่เหมาะสมกับสภาพการดำเนินงานจริง และครูสอนไม่ตรงตามวุฒิการศึกษาและความถนัด รวมทั้งครูไม่มีประสบการณ์ เพราะส่วนใหญ่เป็นครูบรรจุใหม่ (วิทยา จันทรศิลา, 2561) ซึ่งสอดคล้องกับศุภโชค ปิยะสันต์ (กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา, 2566) ที่กล่าวถึงผลกระทบของการที่ครูและผู้บริหารสถานศึกษาย้ายบ่อย ไม่ใช้คนในพื้นที่ ส่งผลให้เด็กนักเรียนต้องเจอครูใหม่ตลอดเวลาทำให้เกิดความต่อเนื่องในการเรียนรู้ จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพัฒนาคุณลักษณะของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารให้คุณลักษณะตามมาตรฐานวิชาชีพครูที่คุรุสภากำหนดสอดคล้องความต้องการของบริบทของพื้นที่และมีศักยภาพสูงในการจัดการศึกษา

1.3 องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู เป็นขั้นตอนการทำงานหรือแนวปฏิบัติ เพื่อพัฒนาคุณลักษณะของครูให้บรรลุตามแผนงานที่วางไว้ ประกอบด้วย 4 ขั้นตอนได้แก่ ขั้นตอนที่ 1 การวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนา ขั้นตอนที่ 2 การวางแผนการพัฒนา ขั้นตอนที่ 3 การดำเนินการพัฒนา และขั้นตอนที่ 4 การติดตามและประเมินผล ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูมีการดำเนินการอย่างเป็นขั้นตอนและมีระบบตามกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ตามแนวคิดของฉัตรธรรมศักดิ์ สุธรรมดี และจินตกานต์ สุธรรมดี (2560) ได้กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ 4 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การประเมินความต้องการ 2) การออกแบบแผนปฏิบัติการ 3) การดำเนินโครงการ 4) การประเมินผลโครงการ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของศิริภัสสรค์ วงศ์ทองดี (2561) ได้กล่าวถึงกระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ไว้ว่ากระบวนการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในภาคปฏิบัติ ผู้นำ นักบริหารและนักพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ รวมทั้งผู้ที่เกี่ยวข้องทุกกลุ่มจำเป็นต้องมีพื้นฐานความรู้ ความเข้าใจ

และมองเห็นถึงสิ่งที่ต้องดำเนินการไปในทิศทางเดียวกัน เช่น เข้าใจ ถึงความจำเป็นหรือความต้องการในการนำไปสู่ การวิเคราะห์และออกแบบกิจกรรมและกลยุทธ์ในการเรียนรู้ การกำหนดเป้าหมาย การระบุถึงผลลัพธ์ การนำไปใช้ประโยชน์ กฎเกณฑ์และวิธีการที่ใช้ในการประเมินและติดตามผล ซึ่งนราธิป ธีรธนาธร (2565) ได้กล่าวถึง กระบวนการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ว่าเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ สามารถดำเนินงานได้ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์หาความต้องการ 2) การออกแบบและดำเนินการ และ 3) การประเมินผล ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของอนุตรา อุดทะ (2562) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่า องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนา สมรรถนะของครูปฐมวัย ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การวิเคราะห์ความต้องการ 2) การออกแบบหลักสูตร 3) การดำเนินการพัฒนา 4) การนิเทศติดตามผล 5) การประเมินผล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุบัน พรเวียง (2562) ได้วิจัยเรื่อง แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานใน เขตพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า ขั้นตอนการพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูง มี 3 ขั้น คือ ขั้นที่ 1 ดำเนินการก่อนการพัฒนา ได้แก่ การสร้างเครือข่ายในการพัฒนา การวิเคราะห์ความต้องการ การกำหนดแนวทางในการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของ ผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานในพื้นที่สูง ขั้นที่ 2 การดำเนินการพัฒนา ได้แก่ การให้ความรู้และสร้างความตระหนัก โดยการศึกษาด้วยตนเอง และ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การศึกษาพื้นที่จริง โดยการใช้สถานศึกษาที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี การฝึกงาน การสรุป นำเสนอองค์ความรู้ และประเมินผล การพัฒนาของผู้เข้ารับการพัฒนา และขั้นที่ 3 การดำเนินการหลัง การพัฒนา ได้แก่ การประยุกต์ใช้ความรู้ การติดตาม ส่งเสริมและสนับสนุน การสรุปและรายงานผลการดำเนินงาน และ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ถอดบทเรียนและการขยายผล นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของธวัช สอนง่ายดี (2565) ได้วิจัย เรื่อง รูปแบบการพัฒนาครูที่ปรึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการอาชีวศึกษา พบว่า องค์ประกอบที่ 3 กระบวนการพัฒนาครูที่ปรึกษา ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ การกำหนดเป้าหมาย การวางแผนการปฏิบัติตามแผน การสะท้อนผลพัฒนาและการหาแนวทางปรับปรุง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา ฮวดศรี (2566) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า องค์ประกอบที่ 4 กระบวนการพัฒนาสมรรถนะครู ประกอบด้วย 1) การวิเคราะห์ความต้องการในการพัฒนา 2) การวางแผนการพัฒนา 3) การดำเนินการพัฒนา 4) การติดตามและประเมินผล

1.4 องค์ประกอบที่ 4 วิธีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู เป็นเทคนิค แนวปฏิบัติในการพัฒนาคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของครูให้ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น ประกอบด้วย 9 วิธี ได้แก่ 1. การศึกษาจากคู่มือการปฏิบัติงาน 2. การประชุมเชิงปฏิบัติการ 3. การเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง 4. การมีพี่เลี้ยงสอนงาน 5. การเรียนรู้จากสถานการณ์จำลอง 6. กิจกรรมเสริมทักษะประสบการณ์ 7. การจัดการความรู้ 8. การศึกษาดูงาน และ 9. การเรียนรู้ด้วยตนเอง ทั้งนี้อาจ เนื่องมาจากผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวกับเทคนิคและวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ จอมพงศ์ มงคลวนิช (2556) ได้เสนอวิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ 5 วิธี ได้แก่ 1) การฝึกอบรม 2) การสัมมนา 3) การประชุมปฏิบัติการ 4) การศึกษาดูงาน 5) การศึกษาต่อและการศึกษาทางไกล ดังที่ศิริภัสสร วงศ์ทองดี (2561) ได้กล่าวว่า วิธีการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์มีหลายรูปแบบ ได้แก่ 1) การฝึกอบรม 2) การศึกษา 3) การสอนงาน 4) ระบบพี่เลี้ยง 5) การหมุนเวียนงาน 6) การศึกษาดูงาน 7) การเรียนรู้จากการปฏิบัติ นอกจากนี้รณธิป ธีรธนาธร (2565) ได้ เสนอเทคนิคการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ไว้ดังนี้ 1) การสอนงาน 2) เกมธุรกิจ 3) กรณีศึกษา 4) การสัมมนา 5) การจำลอง แบบพฤติกรรมจริง 6) แบบฝึกหัดการตัดสินใจ 7) การฝึกงาน 8) การแสดงบทบาทสมมติ 9) การหมุนเวียนงาน 10) การสอน โดยชุดการสอน 11) การฝึกอบรมโดยใช้คอมพิวเตอร์ 12) การบรรยาย 13) การฝึกอบรมในงาน 14) การฝึกวิชาชีพ 15) การจำลองสถานการณ์ 16) การฝึกอบรมโดยใช้เครื่องมือและอุปกรณ์จริง นอกจากนี้สิริภาพรรณ ลีภัยเจริญ (2565) กล่าวว่า การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ มีทั้งการเรียนรู้แบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการ ซึ่งได้เสนอวิธีการพัฒนาทรัพยากร มนุษย์ไว้ดังนี้ 1) การปฐมนิเทศ 2) การฝึกอบรม แบ่งออกเป็นวิธีการฝึกอบรม แบบดั้งเดิมและวิธีการฝึกอบรมโดยอาศัย เทคโนโลยี ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา ฮวดศรี (2566) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูศูนย์การศึกษา พิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า องค์ประกอบที่ 5 วิธีการพัฒนาสมรรถนะครู ประกอบด้วย การฝึกอบรมเชิงปฏิบัติการ การเรียนรู้ด้วยตนเอง การใช้พี่เลี้ยงสอนงาน กระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ และการศึกษาดูงาน

1.5 องค์ประกอบที่ 5 คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู เป็นพฤติกรรมของครูที่ส่งเสริมสนับสนุนให้การจัดการศึกษา ในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารบรรลุตามเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ มี 5 ด้าน ได้แก่ 1. ด้านวุฒิภาวะ ความเป็นครู 2. ด้านบุคลิกภาพ 3. ด้านความรู้ 4. ด้านการจัดการเรียนการสอนบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร และ 5. ด้านการใช้ชีวิตบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร ทั้งนี้ อาจเนื่องมาจากถึงแม้ว่าสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานจะ มีการกำหนดคุณลักษณะของครูตามมาตรฐานวิชาชีพครูไว้ก็ตาม แต่ก็ยังขาดคุณลักษณะบางประการที่เป็นคุณลักษณะสำคัญ ในอันจะช่วยให้ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารนั้นสามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ เช่น มีทักษะนักพัฒนาสังคม การแก้ปัญหาที่ซับซ้อน โดยเฉพาะด้านการจัดการเรียนการสอนบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารที่ ครูผู้ปฏิบัติหน้าที่จำเป็นต้อง เตรียมการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สอนทั้งในด้านความรู้และทักษะชีวิต มีปฏิสัมพันธ์ เชิงบวกกับผู้เรียน ใช้สื่อการเรียนการสอนที่ใกล้ตัวผู้เรียน มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริงเนื่องจากหลักสูตรไม่ สอดคล้องกับสภาพบริบทและความต้องการกำลังคนในพื้นที่ ตลาดแรงงาน และ สถานประกอบการ นอกจากนี้ สถานศึกษา บนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารหลายแห่งจัดการเรียนการสอนไม่ครบกลุ่มสาระการเรียนรู้ อีกทั้งการวัดและประเมินผลที่กำหนด เกณฑ์และมาตรฐานเดียวกันทั้งประเทศจึงไม่สอดคล้องกับสภาพผู้เรียนและบริบทของพื้นที่ที่มีความยากลำบากในการจัด การเรียนการสอน เนื่องจากผู้เรียนมีความหลากหลายทางชาติพันธุ์ ส่งผลให้มีทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียนภาษาไทยไม่คล่อง และมีปัญหาการสื่อสารระหว่างผู้เรียนและผู้สอน นอกจากนี้ คุณลักษณะด้านการใช้ชีวิตบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารนั้นก็ เป็น ส่วนสำคัญที่ช่วยให้ครูสามารถปฏิบัติหน้าที่ในพื้นที่ที่มีความยากลำบากในหลาย ๆ ด้านได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งครูจำเป็นต้องมีคุณลักษณะสำคัญ ประกอบด้วย เป็นแบบอย่างที่ดีของผู้เรียนและชุมชน มีความพอเพียง มีทักษะชีวิต ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ดี มีภาวะผู้นำ มีทักษะนักพัฒนาสังคม ความสามารถในการปรับตัว การแก้ปัญหาที่มีความซับซ้อน ความคิดสร้างสรรค์และการบริหารจัดการการเงินส่วนบุคคล เพื่อให้การใช้ชีวิตบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารเป็นไปด้วย ความราบรื่นและมีความสุข ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของวันดี ปานทอง (2556) ที่ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ใน สถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา พบว่า คุณลักษณะครูเพื่อศิษย์ มี 3 ด้าน ได้แก่ ด้านที่ 1 ด้านการปฏิบัติตน ด้านที่ 2 ด้านความรู้และทักษะ ด้านที่ 3 ด้านการปฏิบัติงาน นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ จักขณา อธิรัตน์ปัญญา (2558) ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะครูดีในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า คุณลักษณะครูดี มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านความเป็นครู องค์ประกอบที่ 2 ด้านบุคคลแห่งการเรียนรู้ องค์ประกอบที่ 3 ด้านคุณธรรม องค์ประกอบที่ 4 ด้านวิธีแห่งปัญญา สร้างสรรค์ความรู้ องค์ประกอบที่ 5 ความรักในวิชาชีพ ครู และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของจุฑามาศ จันทรศรี (2563) ที่ได้วิจัยเรื่อง วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจคุณลักษณะ ของครู 4.0 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า องค์ประกอบคุณลักษณะของครู 4.0 สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 5 องค์ประกอบ ได้แก่ องค์ประกอบที่ 1 ด้านบุคลิกภาพของครูที่ส่งเสริมทักษะการคิด และนวัตกรรม องค์ประกอบที่ 2 ด้านความรู้ที่ส่งเสริมทักษะการคิดและนวัตกรรม องค์ประกอบที่ 3 ด้านการจัดกิจกรรม ที่ส่งเสริมทักษะการคิดและนวัตกรรม องค์ประกอบที่ 4 ด้านทักษะการวัดและประเมินผลผู้เรียนศตวรรษที่ 21 องค์ประกอบ ที่ 5 ด้านทักษะการผลิตและพัฒนาสื่อเทคโนโลยี

2. ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของครู ในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร พบว่า ความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ ของรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของ ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร มีผลการประเมินความเป็นไปได้ในภาพรวม อยู่ในระดับมากที่สุด และ ผ่านเกณฑ์การประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ทุกข้อ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของ ครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารมีการสร้างและพัฒนารูปแบบอย่างเป็นระบบตามหลักการพัฒนารูปแบบ โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยและพัฒนา โดยการศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการบริหารสถานศึกษา การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูและการจัดการศึกษาในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่น ทุรกันดาร สัมภาษณ์ผู้ที่มีแนวปฏิบัติที่ดีและผู้ทรงคุณวุฒิในด้านหลักการของรูปแบบ วัตถุประสงค์ของรูปแบบ กระบวนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู วิธีการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครู และคุณลักษณะ อันพึงประสงค์ของครู และนำองค์ความรู้ที่ได้มาวางรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่ สูงในถิ่นทุรกันดารและ ได้ผ่านการตรวจสอบความเหมาะสมจากผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญเกี่ยวกับการพัฒนา คุณลักษณะของครูในสถานศึกษาขั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารด้วยวิธีการสนทนากลุ่มและนำผลที่ได้มาพัฒนา ปรับปรุง ทำให้ได้ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมเพื่อนำไปปรับปรุงองค์ประกอบของรูปแบบทั้ง 5 องค์ประกอบให้มีความสมบูรณ์มาก

ยิ่งขึ้นแล้วนำไปสอบถามผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 297 คนให้ประเมินความเป็นไปได้ และความเป็นประโยชน์ ซึ่งสามารถนำไปใช้พัฒนาคุณลักษณะของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารได้จริง สอดคล้องกับรัตนะ บัวสนธ์ (2565) ได้กล่าวถึงการตรวจสอบรูปแบบไว้ว่า หลังจากการยกร่างรูปแบบการบริหารแล้วนำไปประเมินหรือตรวจสอบความสอดคล้องและ ความเหมาะสมของรูปแบบการบริหาร โดยการใช้ผู้เชี่ยวชาญและผู้เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการศึกษาแสดงความคิดเห็น วิพากษ์ วิจารณ์ ให้ข้อเสนอแนะเพื่อการปรับปรุง ซึ่งอาจใช้วิธีการสร้างเป็นแบบประเมินรูปแบบการบริหารให้ผู้เชี่ยวชาญทำแบบประเมิน หรือใช้วิธีการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ ผลที่ได้จากการประเมินผู้วิจัยก็นำไปปรับปรุงรูปแบบการบริหารจัดการศึกษาตามภารกิจดังกล่าวต่อไป สอดคล้องกับงานวิจัยของธนกฤต อึ้งน้อย (2563) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูใหม่ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ พบว่า ผลการประเมินรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูใหม่ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของผู้อำนวยการโรงเรียน สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีความเห็นว่า ในการนำรูปแบบไปใช้มีความเป็นไปได้และมีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกาญจนา ฮวดศรี (2566) ได้วิจัยเรื่องรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ พบว่า ผลการประเมินความเป็นไปได้และความเป็นประโยชน์ของรูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูศูนย์การศึกษาพิเศษ สังกัดสำนักบริหารงานการศึกษาพิเศษ โดยภาพรวม พบว่า มีความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด มีความเป็นประโยชน์อยู่ในระดับมากที่สุด และผ่านเกณฑ์การประเมินความเป็นไปได้ ความเป็นประโยชน์ทุกข้อ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผู้บริหารสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารที่จะนำรูปแบบการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารไปใช้ในการคัดเลือก ประเมินและวางแผนการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดารควรศึกษารูปแบบอย่างละเอียดและนำไปใช้ครอบคลุมทุกองค์ประกอบเพื่อพัฒนาครูให้มีคุณลักษณะตามมาตรฐานวิชาชีพครูที่คุรุสากำหนด สอดคล้องความต้องการของบริบทของพื้นที่และมีศักยภาพสูง
2. ผู้บริหารการศึกษาคควรนำแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูไปกำหนดนโยบายที่ชัดเจนและสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากรการบริหารให้เพียงพอสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
3. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.) ควรนำแนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูไปกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการคัดเลือก ประเมินวางแผนและสนับสนุนงบประมาณ ทรัพยากรการบริหารให้เพียงพอสำหรับการส่งเสริมและพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยหลักสูตรการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร
2. ควรศึกษาวิจัยการพัฒนานิสิตครูให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของครูในสถานศึกษาชั้นพื้นฐานบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา ฮวดศรี. (2566). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูศูนย์การศึกษาพิเศษสังกัดสำนักงานการศึกษาพิเศษ. [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- กิตติชัย สุชาติโนบล. (2564). *เครื่องมืออาชีพ จิตวิญญาณแห่งศาสตร์และศิลป์ของความเป็นครู*. คอมเมียร์เซียล เวิร์ล มีเดีย.
- กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา. (2566, 18 กรกฎาคม). *ศุภโชค ปิยะสันต์ : จากใจครูทนายทรรุ่น 1 ถึงโรงเรียนในพื้นที่ห่างไกล ปัญหาความเหลื่อมล้ำที่ต้องแก้ด้วยความเข้าใจ*.
<https://www.eef.or.th/>. <https://www.eef.or.th/article-interview-supachoke-piyasant/>
- จอมพงศ์ มงคลวนิช. (2556). *การบริหารองค์การและบุคลากรทางการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จักขณา อธิรัตน์ปัญญา. (2558). การวิเคราะห์องค์ประกอบของคุณลักษณะครูในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารวิจัยและพัฒนาหลักสูตร*, 5(2), 30-48.
- จิตตินันท์ บุญสถิรกุล. (2564). *พัฒนาการของชีวิตด้านอาชีพ*. ไบเบอร์พรีนซ์กรุ๊ป.
- จุฑามาศ จันทร์สร. (2563). วิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจคุณลักษณะของครู 4.0 สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ*, 20(2), 112-121.
- ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี และจินตกานต์ สุธรรมดี. (2560). *กรอบแนวคิดการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์กรในศตวรรษที่ 21*. มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2561). *การพัฒนาหลักสูตร ทฤษฎีสู่การปฏิบัติ* (พิมพ์ครั้งที่ 7). วิพริ้นท์.
- ธนกฤต อึ้งน้อย. (2562). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะครูใหม่ในศตวรรษที่ 21 ตามแนวคิดโรงเรียนเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธราญา จิตรชญาวนิช. (2560). *การศึกษาและความเป็นครูไทย*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธวัช สอนง่ายดี. (2565). *รูปแบบการพัฒนาครูที่ปรึกษาในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- ธีระ รุญเจริญ. (2550). *ความเป็นมืออาชีพในการจัดและบริหารการศึกษายุคปฏิรูปการศึกษา*. ข้าวฟ่าง.
- นราธิป ธีรนาถ. (2565). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management)*. โอ.เอส. พรีนติ้ง เฮาส์.
- พรรณอร อุภูผา. (2561). *การศึกษาและวิชาชีพครู*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์. (2560). *ทักษะ 7C ของครู 4.0*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตน์ บัวสนธิ์. (2565). *การวิจัยและพัฒนานวัตกรรมการศึกษา* (พิมพ์ครั้งที่ 7). สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วสันต์ ปานทอง. (2556). *รูปแบบการพัฒนาครูเพื่อศิษย์ในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- วิทยา จันทร์ศิลา. (2561). *การบริหารสถานศึกษาบนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร*. รัตนสุวรรณการพิมพ์ 3.
- ศิริกมลศรี วงศ์ทองดี. (2561). *ผู้นำ นักบริหาร กับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สมาน อัสวภูมิ. (2550). *การใช้วิจัยพัฒนารูปแบบในวิทยานิพนธ์ระดับปริญญาเอก*. *วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี*, 2(2), 83-84.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2565). *แนวทางการดำเนินการตามหลักเกณฑ์และวิธีการประเมินตำแหน่งและวิทยฐานะข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตำแหน่งครู (ตามหนังสือ สำนักงาน ก.ค.ศ. ที่ ศธ 0206.3/ว9 ลงวันที่ 20 พฤษภาคม 2564)*. สำนักพัฒนาระบบบริหารงานบุคคลและนิติการ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2566). *คู่มือเกณฑ์การคัดกรองโรงเรียนที่ตั้งในพื้นที่ลักษณะพิเศษ (โรงเรียนพื้นที่สูงในถิ่นทุรกันดาร)*. สำนักนโยบายและแผนการศึกษาขั้นพื้นฐาน สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน.

- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2561). *การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางสู่ระบบการผลิตและพัฒนาครู
สมรรถนะสูงสำหรับประเทศไทย 4.0*. พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2565). *รายงานการศึกษาไทย พ.ศ.2565*. พริกหวานกราฟฟิค.
- สิริภาพรพรณ ถีภัยเจริญ. (2565). *การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Human Resource Management)* (พิมพ์ครั้งที่ 2).
วิทยาการพิมพ์.
- สุบัน พรเวียง (2562). แนวทางการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้บริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
ในเขตพื้นที่สูง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ.
วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, 21(1), 319-331.
- อนุศรา อุดทะ. (2562). *รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะของครูปฐมวัย สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น*.
[วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา]. มหาวิทยาลัยนเรศวร.